

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

De S. Hugone episcopo Gratianopolitano.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

DE S. HVGONE EPISCOPO GRATIANOP.
VITA S. HVGONIS GRATIANOPOLITANI
EPISCOPI, GRAVITER ET ERVDITE CONSCRIPTA

465

à reuerendo patre D. Guigone, V. Priore primæ
Carthusiæ, eius æquali.

Innocentius episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio
Guigoni Priori Carthusien. Salutem & Apostolicam be-
nedictionem.

Diuinis respondentibus beneficijs, cognita vita eius, &
auditis, quæ per beati Hugonis merita fiunt, miraculis,
supernæ maiestatis clementiam collaudauimus, & Ar-
chiepiscoporum, Episcoporum & Cardinalium, atque
aliorum, qui nobiscum aderant, communicato consi-
lio, ipsum inter sanctos & electos honorari præcepimus,
& diem eius assumptionis cum gaudio solenniter cele-
brari. Quia igitur ipsius vita, quam piè duxit in corpore,
& miraculorum coruscatio, quæ Deus eum facit apud

S. Hugone
larus in
Sanctos.

homines præfulgere, tuæ maximè dilectioni non extant incognita: autoritate beati
Petri & nostra tibi mandamus, quatenus ea, quæ tibi super hoc nota fuerint, diligen-
ter describendo posterorum memoriæ tradas: vt & Deus honoretur in sancto, &
clerus legens ac populus audiens, gratias agant Domino, atque ipsius intercessione
peccatorum veniam percipere mereantur. Orantes pro nobis dilectos filios no-
stros Carthusienses fratres, per te in Domino salutamus ac benedicimus. Data Pi-
sis x. Calend. Maij.

PROLOGVS D. GVIGONIS IN VITAM S. HVGONIS
EPISCOPI.

Domino & patri charissimo, ac reuerendissimo sedis Apostolicæ pontifici
Innocentio, & Carthusiensium pauperum seruus inutilis Guigo, perpet-
tuam salutem & pacem in Domino, & si quid apud Deum tanti potest
peccatoris oratio. Non pepercit nostræ vel verecundiæ, vel imperitiæ,
Apostolatûs vestri imperiosa dignatio. Sicut enim huic opusculo præfixa vestra se-
renitatis indicant literæ, beati Petri autoritate & vestra mandâstis, vt vitam beati
Hugonis Gratianopolitani episcopi noscendam posteris scripto commendarem.
Rogauerant quidem id ipsum iam pridem complures alij, sed maximè non spernen-
dæ autoritatis Arialdus & Hugo, Mauriennensis & Gratianopolitanus episcopi:
è quibus prior habitu & vita regularis, beati viri in tractandis ecclesiasticis rebus per
triginta ferè comes extitit annos: posterior verò ex nobis monachus, ita ei in ec-
clesiastico regimine successit, vt propter diuturnam ac vehementem infirmitatem
ipsum, in eius locum, ipso petente, vestraque pietate iubente, priusquam obiret ipse,
consecraretur. Et erga eos quidem, quos præ longa familiaritate vel conuictu latè-
re non poterant, nostra nos imperitia seu verecundia, & quæ fortè non minùs im-
pediebat, carnis infirmitas sufficienter poterant excusare: ad tantam verò pondus
authoritatis, ne mutire quidem præsumpsimus, nè, dum ei non obedimus, cui to-
tus commissus est mundus, cum offenderemus, à quo factus est mundus: & dum
apud homines vitam imperitiæ confusionem, apud Deum incurreremus damna-
tionem. Obsecramus autem eos, qui hæc legerint, nè tanti sanctitatem patris, no-
stra non solum facundia, sed & cogitatione longè maiorem, ex ista scriptura me-
tiantur: & maximè, nè putent nos vltra, quam sua postulant merita, nostris cum
sermonibus efferre potuisse. Tantum enim abest, vt sanctitatis illius magnitudinem
plùs æquo valuerimus quasi fauorabiliter extollere, vt nec illam ipsam sanctæ con-
uersationis eius prærogatiuam, quod sine fictione dicimus, tum propter imperiti-
am, tum propter sermonis inopiam, vt erat dignum, potuerimus explicare.

Ro. pōtifi-
ci totus cōs-
missus mū-
dus.

VITA

1. Aprilis.

1. Cor. 1.

Patria & parentes S. Hugonis.

Pater eius senex fit Carthusia-nus.

Exod. 20.

Psal. 141.

Somnium matris eius, cum illum gestaret utero.

Eius verecundia.

Vm ergo prafati patris sanctiffimi mores & opera Deo placetia, fuf-
ficientem fermoni adeo praestent materiam, vt non solum nostram,
sed & quorumlibet vincat facundiam, carnis eius tacendam ex toto
duceremus originem, eo quod in differenter de bonis bonos, de ma-
lis malos, de bonis malos, & de malis bonos, per diuini iudicij inscru-
tabilem altitudinem nasci quotidie nullus ignoret: nec referat aliquid,
qualibus sit ortus quisque parentibus, sed qualibus vixerit moribus:
nec augmeta conferat meritorum, potentia, diuitijs & nobilitate terrena claruisse, sed
haec omnia pro Christo contempisse: cum videamus & Dominum pauperibus ortum
parentibus, & in Apostolis insigniores, sumptos ex piscatoribus. Vnde & beatus ad Co-
rinthios scribens Paulus: Videte, inquit, fratres vocationem vestram: quia non multi fa-
pientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quae stulta sunt
mundi, elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat
fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & quae non sunt, vt ea quae sunt,
destrueret, vt non gloriatur omnis caro in conspectu eius. Verum quoniam ij, qui de
virtutibus tractauerunt sanctorum, etiam carnales inueniuntur non tacuisse natales: di-
camus & nos breuiter quod beatus Hugo, natione Valentinensis, loco iuxta Isaram flu-
uium sito, cui Castrum nouum nomen est, parentes habuit & secundum seculi dignita-
tem non infimos, & quod excellit, sanctitatis prerogatiua conspicuos. E quibus pater
Odilo nomine, praeter alia quam plurima, quae militari licet in habitu, laudabiliter ges-
sit vel habuit, veritatis & castitatis amator exiit. Nam & mendacia, ingenua mentis af-
fectione religiosi quam plurimis amplius euitabat, & licet duas, priore defuncta, citius
fuerit sortitus vxores, nullos tamen, quod his temporibus & hac temporum labe, pra-
sertim in potentibus, monstro simile ducitur, praeter vxorios est expertus amplexus.
Idemque ipse aetate iam grauis, sanctissimo monente filio, tanto feruore contempsit se-
culum, vt senectutis immemor & delicatae consuetudinis, duras, quas Carthusia propter
verba labiorum Dei custodit, vias aggredi non dubitauerit. Vbi annis ferè decem & octo
in tanta sobrietate, tanta vixit humilitate, vt cunctis ibidem Deo famulantibus charus,
cunctis haberetur veneratione dignissimus. Cui viam vniuersae carnis ingressuro (erat
quippe ferme iam centenarius) venerabilis affuit filius, eumque proprijs & inunxit &
sacra communione repleuit manibus. Expletoque condigna veneratione tam san-
cto funere, obitus diem, sicut & matris, elemosynis, quoad vixit, celebrem duxit & sa-
crificijs.

Quae videlicet venerabilis mater eius, cum post abscessum viri, praeter quem nullum pe-
nitens nouerat, velle & ipsa cuncta relinquere, quia foeminarum religiosa rara tunc erat
monasteria, pij filij salubribus instructa monitis, continentiae & elemosynis, orationi-
bus atque ieiunijs ac reliquis sanctis operibus in domo propria, quod reliquum erat
impendit temporis, filios etiam suos, militaribus strenuis actibus, ab immoderatis, quan-
tum poterat, frenabat excessibus. Cui decumbenti ea, qua obijt, agritudine, oprata fi-
lij adest praesentia, adoranda tradit mysteria, extrema non multo post sepulturae soluit
obsequia, prompta soluens obedientia, quod imperat Deus lege Moisaica, dicens: Ho-
nora patrem tuum & matrem, vt sis longaeuus super terram. De qua utique terra Psal-
mista Domino dicere creditur: Tu es spes mea, portio mea in terra viuendum. Haec au-
tem dicere fuerat solita, quod dum praegnans suis eum ferret visceribus, visum sibi per
somnium fuerit elegantem creasse paruulum, quem sistendum Dei conspectibus, sancti,
in quibus & beatus erat Petrus, deserebant in caelum. Hinc factum est, eadem adniten-
te, vt discendis applicaretur literis. Sperabatur enim, nec frustra, singularis apud Deum
gratiae futurus & meriti. Amanit autem studia literarum non medio critet: propter quae
etiam in exteris profectus regiones, multa sustinuit. Inerat quippe illi, & vsque ad viti-
mam senectam inesse non destitit, verecunda sobrietas, quae eum & inter suos etiam
necessariorum saepe cogebat ferre inopiam, dum nec amicis, si quid eum angebat, pu-
dore victus poterat confiteri. Quo quasi freno a multis comprimebatur illicitis.

Cum autem a scholis reuersus, Valentiae, vbi maioris canonicus erat ecclesiae, inter
seculares & lubricos iuuenis licet pudibundus demoraretur & sobrius: (statuerat enim,
sicut ipse dicebat, ab omni deinceps contaminatione immunem se, Deo iuuante, seruare)
contigit dominum Hugonem, Galliarum omnium ex precepto beatae memoriae Gregorij
septimi Legatum, ad eandem venire ciuitatem, virum scilicet in ecclesiasticis negocijs
atrenum

strenuū & famosū, ecclesiæ Diensis tunc præfulem, postea Lugdunensem archiepiscopum. Qui cernens iuuenem elegantem vultu, statura procerum, eloquio temperatum, moribus verecundum, edoctusque ab eis, qui nouerant, cuius esset eruditionis & generis, & vt erat tam in rebus humanis quam diuinis ingenij perspicacis, agnoscens in eo magna quedam futurę probitatis & sanctitatis insignia, hilariter & affabiliter amplexatus est, rogans vt ad se veniret, suorum certaminū comes futurus & particeps: quibus non solum aduersus laicos, qui ecclesias, decimas ac cœmeteria sacrilegè detinebant, sed & contra sacerdotes, quorum vitam inhonesta coniugia maculabant, Simoniacos etiam, qui cupiditate cæcati, sacra profanaque miscebant, paucis iuuatibus, acerrimus insudabat. Quod ipse libenter amplexus est. Aliquanto dehinc temporis exacto spatio, idem Legatus apud Auinionem, nō ignobilem Prouinciæ ciuitatem, grande celebrauit concilium, in quo multa ad Dei honorem & Ecclesiæ vtilitatem præ-

Synodus
Auinio-
nensis.

no digna patrauit. Ad hoc cōcilium episcopo carentes & episcopum quærentes Gratianopolitani venēre canonici, compertoque præfatum iuuenem conuentui interesse præfenti, petierunt suppliciter, suffragante cōcilio, ab eius venerabili patrono, cui gratæ officium societatis exhibebat, vt hunc sibi daret sine dilatione episcopum. Quibus ille protinūs gratulabundus assensit, tum dilecti comitis gaudens honoribus, tum ecclesiæ fauens profectibus, cuius etiam sacris officijs futurum non dubitabat opportunum. At verò ille, repentino timore concussus ab imo visceribus, toto reniti corpore magnisque clamare vocibus, & sese atate, scientia & postremò moribus & vita tantis

Peritur in
episcopum,
sed toris vi-
ribus cona-
tur effugere

O eximiā,
sed raram
virtutem

mysterijs imparem cœpit affirmare, nec vllatenus pati in suæ salutis periculum, sua vilitate officia veneranda fœdari. Quam vtique de se sententiam, profundissima humilitate conceptam, vsque ad finem non exiit. Semper enim in quantiscunque sanctitatis & bonorum profectibus operum, inutilem se feruum & pontificatūs administratione indignum protestari non erubuit, semperque ad deponendum, sicut ex consequentibus liquebit, paratus fuit. Vir autem profundi consilij, qui prædictis eum concesserat clericis, etlī gaudebat, quòd in hac etate & habitu (erat enim habitu secularis, & annorum fermè vigintiseptem) honores non modò non appeteret indebitos, sed & repudiaret oblatos, cœpit tamen rationabili, qua pollebat, facundia eius erigere trepidationem, solari verecundiam, frangere pertinaciam, asserens in talibus vel subeundis vel portandis oneribus non de sua quenquam virtute, sed de Dei potius debere benignitate præsumere, à quo deberet sperare bonum, quod deerat, & ad quem referre, quidquid accēperat. Huius itaque & ceterorum, qui aderant, virorum grauium consolationibus fractus atque hortatibus, tandē aliquandò cessit electioni.

Præerat autem eo tempore Viennēsi Ecclesiæ archiepiscopus Garmundus nomine, quem propter Simoniam, cuius sustinebat infamiam, sibi manus imponere nō admisit. Cunctis itaque, præter episcopi, à non sine reuerentia memorando Legato sumptis ordinibus, eodem comitante, profectus est, vt à sedis Apostolicæ summo consecraretur antistite. Vbi dum, consecrationis statutum opperiens diem, cōmoraretur, in ipsis quodammodò diuinę seruitutis inijtis & in primis sacre militię tyrocinijs, grauisimā hostis antiqui impugnationem rudis & talium inexpertus incurrit. Quæ sanctam ipsius animā vsque ad illam ægritudinem, qua & decubuit moriturus, die noctuque nūc acrius, nūc mitius, non destitit excruciare. Quia enim sanctæ conuersationis & illustrium operum insignibus meritis magnam in populo Dei famam, magnam fuerat habiturus & gloriā, nē forsità extolleretur, angelum satanæ, sicut & beatus Apostolus, qui se colaphizaret, accepit. Sic etiam apud prophetam Zachariam Iesu sacerdoti magno, veri Saluatoris mysterium præferenti, satan stabat à dextris, vt aduersaretur ei. Nec hoc mirandum, cum conditorem & rectorem omnium Deum, humana carne vestitum, impijs ausibus tentare præsumpsit, & postremò, ostensis totius mūdi regnis cum sua gloria, Hęc, inquiens, omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me, idolatrię etiam scelus persuadere conatus fuerit. Sicut ergò ipsi Domino incredibili præsumptione idolatriam, sic & eius seruo suggerebat viperea machinatione blasphemiam, scilicet vt de Deo, vel de his, quæ ad Deum pertinent, aliquid cogitaret indignum. Sed sicut à Domino, sic, eodem iuuante, ab eius seruo victus & confusus abscessit. Cum igitur impugnationem, vt diximus, insuspicabilem sensisset hostis antiqui, reputans nē fortè indignatus aduersum se fuisset Dominus, quòd eligentibus se cesserat vel inuitus, electioni in se factæ abrenunciare modis omnibus deliberavit, & sacras administrationes, quibus indies se magis ac magis deputabat indignum, nullo pacto contingere. Quam delibe-

Tentatio
blasphemiz
sancto viro
per omnem
vitam infes-
tissima.

2. Cor. 12:
Zach. 3.

Marth. 4:

deliberationem, vt putabat, saluberrimā simul cū ipsa tentatione, ab imo corde lachrymis profusus atque suspirijs, ei, qui se duxerat, festinauit ostendere. At ille defectu eius & nimio, quanquam à religione profecto, timore ex parte interim rationabili responsione sedato, ad memoratum Papam pergere, & quidquid eius angebat animum, vt potè Christi vicario, totum reuelare suasit.

Rom. pontifex eum consolatur.

Itemq; consecrat episcopum.

Iudic. 4.

Nota depravatos eius temporis mores.

Vide studia sancti viri & veri episcopi.

Ezech. 1.

Fit monachus Cluniacensis.

Quod cum humiliter deuoteque fecisset, tanta consolationis ab eius ore sagina profusus est, tantumque erga se dilectionis expertus affectum, vt de hac ipsa, quæ in desperationem eum penè compulerat, tentatione gaudere, & feliciore in super spei materia sumere cogere. Docuit enim beatus Papa, vt potè in rebus his nec rudis nec impertus, arguere Dominum & castigare, quos diligit, & omnem filium flagellare, quem recipit. Et idèo quanto durius cordi eius impoſuerat flagellum, tanto euidentius paternæ in eum dedisse dilectionis indicium. Præsensisse etiam iam iamque diabolus, quanta per eum ipse damna passurus, quanta Dei foret populus virtutis in cremeta sumpturus: & idcirco omnes inueteratæ malignitatis insumere conatus, vt à sacris eum quoquo modo deterrere possit officijs, permittente Deo, ad ipsius quidem ignominiam & pœnam, ad huius autem coronam & gloriam. Huiusmodi sermonibus & veritate plenis, & autoritate roboratis, non quidem tentatione penitus extincta, sed tamen consolatione suscepta, animæ quior effectus, consecrationem ab eodem post modicum suscepit episcopalem. Tantus autem & in ipsa consecratione, & toto illo, quo ibidem memoratus est, tempore illius tanti viri amor in eum ostensus est, vt patenter ostenderetur, diuina in eo gratiæ magnū aliquod præsensisse præſagium. Sed & comitissa Mathildis, habitus quidem foeminei, sed animi per cuncta virilis, quæ rerum humanarum tumultus atque pericula, instar prophetissæ Deborah, prudenter sedare & fortiter nouerat tolerare, in suo Deum venerans famulo, diei consecrationis eius necessaria cuncta subministravit, pastorem, quo diu vsus est, baculum dedit, additis Psalmorum secundum beatum Augustinum explanationibus, cum B. Ambrosij volumine, cuius est titulus, De officijs. Totoque, quo deinceps tempore vixit, tanquam verum Dei famulum synœcra deuotione specialiter honorauit & coluit, sitiens eius instanter & consilij instrui & oratione defendi.

His ita non solum prosperè, sed & religiosè peractis, ad susceptam reuersus ecclesiæ, inuenit clerum & populum in diuinis nimis rudem & incompotum, & sanctarum obseruationum intantum inscium, vt non solum gradus inferioris clerici, sed & sacerdotes vxores ducerent, nuptias publicè celebrarent, emere ac vendere sancta non haſtraret, ecclesiās, oblationes, decimas & cœmeteria laici, & eorum ditioni sacerdotes subditi possideret, vsurarij siue foeneratores iniusta ex alienis damnis lucra coaceruarent, nec ob hoc tamè minus eorū aliqui vel ecclesiās intraret, vel mysteria sacrosancta perciperent: adèo erant omnes disciplinæ totius expertes. Porrò substantia domus episcopalis, dissipantibus non tam episcopis quam tyrannis, qui præcesserant, penè fuerat tota consumpta. Vndè multas ibidem etiam necessarij victus inopias per plures pertulit annos, eò quòd nec illicitis contractibus, sicut pluribus mos est, suas indigētias supplere volebat, & mutuare, vndè redderet non habere se cogitans, minimè præsumebat. Verum tor & tanta suscepti populi vitia vel peccata, quanta vigilantia quibusve prædicationis & disciplinæ flagellis persecutus fuerit, quos ibidem labores, quos discursus, quasve sollicitudines insumpserit, quæ ieiunia, quas vigilias, quas psalmōdias, quos gemitus, quas preces, quosque lachrymarum imbres ad propitiandum pro eis Dominum paterna pro eis compassione profuderit, non est nostra facultatis euoluere. Sed nec quis ex tātis laboribus prouenerit fructus, nostris exponi verbis aut potest aut opus est, cum rerum in melius manifesta mutatio id ipsum cernentium euidenter ingerat oculis.

Ipsè verò interim pennatorum in Ezechiele animalium, coram sua semper facie gradientiū, sed ulus imitator, sese ante se ponere, & sua vel pericula vel profectus subtili examinatione discutere non cessabat. Contemplans itaque suam vel ætatem, vel morum imperfectionem, in quam præcipuè vsque ad mortem mentis oculos intentos & ipse habuit, & alios habere persuasit, & suscepti pondus officij, necdum duobus post consecrationem expletis annis, contemptis omnibus, Casæ Dei ordinis Cluniacensis, factus est monachus. Ibi quippe maius tunc paupertatis & humilitatis studium viscebat. Vbi sanctorum, quorum ibidem aderat copia, virorum succensus exemplis, eosque suis, quanquam nouitius, non minùs ipse succendens, annum fecit, cum cæteris bonis, tum præcipuè humilitate, cuius præ cunctis virtutibus sectator extitit indefessus, cunctis amabilis.

bilis. Itā nanque sese gerebat, vt cunctorum imitatione pariter & ueneratione dignus existeret. Post hoc cogente, qui se sacrauerat, memorato sedis Apostolicae praesule Gregorio septimo, ad episcopatum a monasterio, quod feruens intrauerat, feruentior est reuersus, ex vnius anni studijs tanta virtutis incrementa reportans, quanta de diuturna vitae laboribus vix assolent multi: pro claustro circumspectionem habens peruigilem, qua non tantum sui sensus corporis, sed & cogitationes comprimeret cordis: pro abbate iustitiam, a cuius mandatis nec prosperis vnquam potuit, nec aduersis abduci: pro congregatione autem religiosos, quibus propter illud, Cum sancto sanctus eris; & cum viro innocente innocens eris, carere nunquam voluit, socios, immo totam vniuersaliter Ecclesiam, quam tam syncerae dilectionis complectebatur affectu, vt eius nec aduersa, nec prospera inconcussis posset tolerare visceribus. Nam iuxta illud Apostoli, Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vrer? semper Ecclesiae & laetabatur prosperis, & torquebatur aduersis.

In his agebat, & ecce tribus necdum in episcopatu post monasterij reditum completis annis, adest magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis & grauitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios magistrum Lauduinum, qui post eum Carthusie Prior extitit, duos Stephanos, Burgensem & Diensem. Hi sancti Rufi canonici fuerant, sed desiderio vitae solitariae ei, Abbate fauente, sese coniunxerant. Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, eo quod solus ex eis sacerdotis fungeretur officio. Duos laicos, quos appellamus Conuersos, Andreā & Guarinum. Querebant autem locum, eremiticae vitae congruum, necdumque reppererant. Hac ergo spe, simul & suauis sanctae conuersationis eius odore trahente, ad virum sanctum venerunt. Quos ille non solum granter, sed & reuerenter suscepit, tractauit & voti compotes fecit. Ipso nanque consulente, iuuante, comitante, Carthusiae solitudinem intrauerunt atque extruxerunt. Viderat autem circa id tempus per somnium in eadem solitudine Deum suae dignationi habitaculum construentem, stellas etiam septem, ducatum sibi praestantes itineris. Erant vero & hi septem. Quapropter non istorum tantum, sed & qui successerunt eis, consilia libenter amplexus est, & vique ad mortem Carthusiae habitatores consilij fouit semper & beneficijs.

Licet vero & prius diuini amoris totus arderet incendijs, non aliter tamen ad disciplinam caelestis exercitia eorum exemplis & familiaritate inferuit, quam si flammanti quis facit plures circumponat alias ardentis. Erat cum eis non vt dominus, aut Episcopus, sed vt socius & frater humilimus, & ad cunctorum, quantum in ipso erat, obsequia paratissimus, adeo vt vir venerabilis Guilhelmus, Prior tunc sancti Laurentij, postea sancti Theofredi Abbas, magistro Brunoni etiam ipse religiosa deuotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis contubernalis, (bini quippe tunc per singulas inhabitabant cellas) apud magistrum Brunonem non leuiter conquereretur, quod penes omnia, ad humilitatem spectantia, intra cellam sibi praeriperet officia, & Episcopus non secum saltem vt socius, sed potius conuersaretur vt famulus: non licere sibi tristis asserens exseruilibus operibus quicquam attingere, quae iuxta morem debebant per vices efficere, eo sibi cuncta praeripiente. In tantum autem eremus deuotus incolebat & sedulus, vt eum magister Bruno nonnunquam exire compelleret, Itē, dicens, ite ad oues vestras, eisque, quod debetis, exoluite. Eo tempore magnae paupertatis & humilitatis ardore succensus, voluit equitaturas suas cunctas vendere, & diuiso pauperibus precio, proprijs pedibus in praedicatione discurrere. Sed homo profundi cordis magister Bruno scilicet, cuius consilij non aliter quam praecipis obtemperabat Abbas, non consensit, timens ne apud se forsitan extolleretur, aut a ceteris de singularitate iudicaretur episcopus, aut (quod dubium non erat) id ipsum propter asperitatem & inaequalitatem consummare non posset iterum.

Factum est autem, vt dum, contemptis carnalibus, spiritualia zelo feruentiore sectaretur, praenimij vigilijs, ieiunijs & lectionibus, orationibus & meditationibus, & reliquis sacris exercitationibus, capitis & stomachi grauissimam decideret in aegritudine, cuius molestijs & cruciatibus, omni fide frequentioribus & acrioribus, per quadraginta ad minus annos, quoad vixit, nequaquam caruit. Atque ita ad illum, cuius supra meminimus, fatanā angelum, quo multiplicius colaphizatus, minus extolleretur, alter est additus. Quantum autem his duabus afflictionibus, tentatione videlicet & aegritudine, tanquam aurum in fornace, decoctus atque purgatus, in spiritualem erga Deum deuotionem, & in omnium afflictorum veram compassionem excreuerit, nec ipse adhuc vi-

uens ad plenū, si vellet etiam, posset exponere. Quo enim per hæc magis affligebatur, eo vehementius spretis, quæ mundi sunt, in Deum refugium verum & vnicū totus efferebatur, voluptatem inde, sicut aiebat, tanto pleniorē hauriēs atque suauiorē, quanto fuerat angustia passus acerbiorē, iuxta illud Psalmi: Secundū multitudinem dolorum meorū in corde meo, consolationes tuæ letificauerunt animā meam. Huiusmodi alteritatū in eo ad finem vsque non cessauere vicissitudines. Nunc enim in superna totis viribus spiritalibus erectis oculis, gustando & videndo, quoniam suauis est Dominus, ineffabilibus recreabatur gaudijs: nunc infirmitatis humanæ pondere relapsus ad solita, prioribus nō vacabat angustijs. Vtrobiquè lachrymæ: ibi pro gaudio, hic pro tædio. Quid plura? Factæ sibi fuerant lachrymæ suæ panes die ac nocte: non has illi prospera, non has siccabant aduersa. Vix legere, vix psallere, vix sine his diuina meditari. Ad eam nanque harum in eo excreuerat gratia, vt frequenter nec edenti nisi frenatæ deessent. Multotiēs enim per has sibi & socijs conuiuium, maximè aliquot ante finem annos, vel impediēbatur, vel fuscabatur.

Ad mensam sibi vult legi sacros codices. Habebat quippe lectorem, à quo sanctos codices, quorum nō paucos scribi fecerat, & alibi & præcipuè sibi ad mensam legi faciebat, vt duplicatis delicijs sese suosque saginaret. Cumque lectori de diuinis vel seueritatibus vel miserationibus aliquid occurrisset in signe, id ipsum bis aut ter dicere compellebat. Nec mora, spiritali per scripturam voluptate gustata, concussis ab imo visceribus, tantis lachrymarum infundebatur iriuguis, vt voluptatem ventris & gutturis & sibi funditus tolleret, & in socijs temperaret. Edocti itaque per experientiam comites, cum tales motus cernerent imminere, innuebant lectori cedere, & aliquantisper à legendo cessare, vt taliter molestiam hæc posset ad tempus declinare. Hanc autē diuini muneris gratiam peccatores, ob confessionem ad eum venientes, vel maximè sentiebant. Clementer enim hos humiliterque suscipiens, patientissimè audiebat, aliquandò flens ipse cum flentibus, aliquandò verò ad lachrymas suis eos excitans flentibus. Quod vno liquebit sufficienter exemplo. Vir Deo charus Gauleus, cognomento Calneus, qui apud nos in monachatu diū laudabiliter vixit & obiit, solebat referre, quòd cum in seculo positus, suas ei confiteretur offensas (erat enim in Ecclesia Gratianopolitana literis & honore præclarus) incubuerit ipse super caput eius, & tantam vertici lachrymarum infuderit copiam, vt madefactis capillis, deorsum etiam riuuli per confitentis ora defluerent. Porro mulierum confessiones non minus cautè, quam benignè suscipiebat. Non enim in angulis, aut obscuris aut secretis locis eas audire solitus erat, sed potius vbi à pluribus conspici posset. Et aurem quidem satis familiariter applicabat: oculorum autem in alteram partem vertebat ad spectum, auditum solum, propter insidias diaboli, huiusmodi negocijs asserens applicandum.

Oculorū custos tantus fuit, quātus vix alius quisquam. Rom. 13. Quam videlicet oculorum custodiam incredibili semper & vbique circumspectione seruabat, ita vt cum potentes ac nobiles mulieres, iuxta illud Apostoli, Cui honorem, honorem: ad colloquium honorificè hilariterque frequenter susciperet, multa coram se diuque tractantium facies penitus non videret. Dicebat enim, cogitationes illicitas difficilimè posse vitari, nisi quis corporis sensus vigilantia multa compresserit: intrare autem, secundum prophetam, mortē per has quasi fenestras, & ingredi domos nostras. De qua etiam cohibentia sensuum dum vice quadam cum religiosis quibusdam colloqueretur, inter quos erat vir literis & puritate conspicuus, dominus scilicet Airaldus archipresbyter tunc ipsius, nunc Mauriennensis episcopus, respondit idem vir Domini Airaldus passim se mulieres adspicere, nec earum sibi nocere contuitū: est enim castissimus. Ad quod ille, non à mulierū tantum, sed à virorū quoque vultibus religiosæ mentis auertendum respondit intuitū, asserens quòd experientia sua potest quisque conijcere, per communionem humanæ mutabilitatis atque compassionem fieri, vt affectiones conspecti frequenter ad conspiciētē inestimabili velocitate pertranseant, &, verbi gratia, de irato iratus, & de tristi tristis, & de lasciuiente fiat lasciuens: quas passiones satis esse habere quenquā proprias, nō in se transcribere taliter alienas: nullius se totius episcopatūs sui mulieris, præter vnius, ita faciē adspexisse, vt ex consideratione vultūs, si occurreret, quamnam esset, posset agnoscere. Quid hæc responsione castius? Quid circumspectius? Quid philosophia vera refertius? Talē vtriquè se mulieribus exhibuisse, castissimū: talia in humanis affectionibus aduertisse, sapientissimum. Hinc fuit illud, quòd cum de matre mea, quæ cū eo, quæ voluit, quandiū voluit, locuta fuerat, ab eo quasissimè, vtrū eam valde senecta fregisset: paululum secū præmeditans, Nescio, inquit, vtrum sit vetus, an non. Hinc & illud, quòd muliere quadam, potentia nobilitateque præclara, cuius nomen

Nota oculorum continentiam verè stupendam.

nomen edicere nolumus, in eius conspectu, quàm morosè placuit, multa loquēte, cum & ipse, quod libuit, respondisset, illaque discessisset, dicerentq; socij eius, quos prudentes & religiosos semper habere curabat, cur nō eam corripuisset, quòd se suamque faciem tam faceret tamque lasciuè poliret, respondit ille non sine horrore quodam & execratione, faciem eius se penitus non vidisse. Et quid mirum, quòd faciem illius vnus non viderat, qui nullam nouerat? Vbi nunc sacerdotum, vbi plurimorum in sacro habitu constitutorum curiosa lasciuia, lasciuæque curiositas?

Attendant hæc & imitentur, si possunt: mirentur & reueantur, si non possunt. Sed & qui sanctitatē sine miraculis nihili ducunt, quæ nos idè nō magnificimus, quoniam ab electis hæc & reprobis haberi communiter scimus, & in maioribus patriarchis multisque alijs, qui Deo valdè placuere, sanctis vel nulla, vel pauca reperimus: qui tamen, vt dicere coeperamus, miracula quarunt, etiam atque etiam considerent, vtrum mirabilius ab homine, mortali carne circumdato, quicquam debeat exigi, & vtrum cuiquā possit non impossibile videri, per quinquaginta & amplius annos grandē episcopatum à quolibet homine regi, & præter vnus, nullius omninò fœminæ faciem sciri. Et certè hæc ipsa parum quidem formosa, sed cōsiliij eius satis indiga. Et tamen ad ipsius præsentiam, non solum ex suo, sed etiam ex alijs episcopatibus seu pro cōfessione, seu alijs causis innumeris tanto deuotius frequentiusque veniebant, quanto sanctiorem cognouerant. Non autem hunc solum, id est, oculorum sensum, sed & ceteros omnes simili diligentia cohibebat. Aures nanque & linguam cum à ceteris illicitis, tamē quàm maximè ab obreccationibus frenans, aiebat sufficere vnicique propria peccata, nec esse necesse, vt alienis, suam vel audiendo conscientiam, vel loquendo contaminet linguam. Rursum nec interrogabat, nec facillè referebat.

Aurium & linguæ continentia.

Veracem autem eum fuisse in suis sermonibus, quo certius, quàm inimici, testimonio probare poterimus? Guigo comes ad ea, quæ mundi sunt, homo satis idoneus, circa eundem etiam Dei famulum tranquillitatis tempore valdè deuotus, intuituissimè pro iustitia resistenti, molestias non paruas nec paucas intulit. Bis nanque, vt multa taceamus, ab eo pro suis excommunicatus excessibus, bis episcopalibus expulit domibus. Itaque cum grande placitum inter eos haberetur in præsentia Guidonis Viennensis archiepiscopi, qui postea Papa Calixtus effectus est, & vir Dei iuxta illud, quod scriptum est: Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit: iustitiam aduersus comitem aperta contradictione defenderet, indignatus ille atque iracundiæ facibus inflammatus, paratusque, sicut apparuit, quicquid potuisset obijcere, quasi pro graui crimine intulit, dicens: Audiui aliquando à vobis ego, quod verum non erat, dici. Ad hæc sanctus episcopus coram cunctis, qui aderant, (aderant autem diuersi ordinis non pauci) interrogauit, vtrum se scientem audisset mentitum. Tunc ille quanquam iratus, quanquam furore repletus, veritatis tamen pondere pressus, eum se respondit scienter nullatenus audisse mentitum. De veriloquio igitur ipsius hoc vnū hostis & irati sufficiat testimonium.

Veritatis studiosissimus.

Prouer. 18.

Et quanquam digressionis forsitan arguamur, quia tamen per comitem beati viri patuit veritas, per eundem monstretur consequenter etiam charitas. Infestissimus, vt dictum est, erat ei, ad eò vt non in suis domibus, sed aut nobiscum, aut Lugduni demoreretur. Eius quippe ciuitatis ecclesia magnam illi reuerentiam, magnumque in suis tribulationibus præsidium semper exhibuit, eiusque consilijs in grauioribus vti negocijs pergratum habuit. Cum ergo die quadam de comite pariter loqueremur, ait ipse bonam se de salute illius spem gerere, nec affecuturum Dei misericordiam desperare, quia nunquam delectabilius aut seruētius pro eo solitus fuisset orare. Miranda charitas, sed & stupenda non minus humilitas. Quid enim charitate plenius, quidve apud homines singularius, quàm orare non segniùs pro persequente, quam obsequēte? Quid autē humilius, quam hanc ipsam deuotionē non ad sua, sed ad ipsius referre merita, nō quæ iam esse sciret, sed quæ futura speraret? Quia igitur certum est ab eo mandatū esse impletū, quo dicitur: Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: dubitari non licet, affecutum etiā mercedem que sequitur: Vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est: qui solem suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quæ profectò mercede nihil beatius, vt & præcepto nullum sublimius. Accedant itaque, qui cordis non carent oculis, vt videant cuius sit meriti, qui talis executor præcepti, tanti compos est præmij.

Orat feruētiter pro infestissimo persecutore

Matth. 5.

De tactu verò vel odoratu, superfluo facimus mentionem: quorum alterum, id est, Continentia odora

rūs & ta-
ctūs.

alteri verò, id est, tactui & antequàm ordinaretur, in totum valefecerat. Nec idèd se suosque sensus ab intuitu sceminarum tam disciplinatè frenabat, quòd circa libidinis vitium se sentiret infirmum: quippe quem & præfata tentationis atque infirmitatis angustia, & ecclesiasticæ dispensationis multiplices curæ, & maximè assiduum legendi, psallendi, orandi, meditando, speculandi que Diuina studium, ad huiusmodi delectationes penè fecerant insensibilem: sed vt sui habitus & officij qualem decebat, maturitatem seueritatemque seruaret, & contra inueterati hostis insidias circumspectionis infirmioribus, quæ sequerentur, exempla monstraret, docens, non debere quenquam de quantalibet puritate vel firmitate præsumere, cum & homo, restante Iob, in eodem statu nõ perseueret, & aduersarius rugiendo sicut leo circumciens, quærat sine cessatione quem deuoret. Dauid & Salomonem præ oculis semper ponendos, quorũ, quia se circa mulieres exhibere licentiũs, alter ex summa innocentia in adulterium decedit & homicidium, alter de sapientia, qua mortales cunctos exceßerat, in seruitutem vsque desipuit idolorum.

Iob 14.
1. Pet. 5.

2. Reg. 11.
3. Reg. 11.

Eleemofynarum studium.

2. Cor. 9.

* spiritalis

Marc. 9.
Luc. 11.

Munera respicit vir sanctus. Esa. 33. Integritas in iudicijs.

Leuit. 19.

Desideria porrò ventris, & gutturis vir beatus instantia quanta represserit, res ipsa, tacentibus nobis, certioribus probat in dicijs. Capitis nanque dolores & stomachi, his maximè creati studijs, satis & super satis cum ab huiusmodi monstrant abstinuisse delictijs. Eleemofynæ sanè fuit & per se diligens executor, & in alijs etiam feruidus exhortator. Exceptis enim domus suæ duntaxat necessitatibus, cuncta penè, quæ consequi poterat, non in thesauros congregabat, posterorum vel dissipanda litibus, vel cõsumenda luxibus: sed sciens illud Apostoli, Hilarem datorẽ diligit Deus, distribuit lærus egenibus. Denique annulos aureos & gemmatos, calicem etiam similiter aureum tempore magnæ famis vendidit, horreis defectum minantibus, & alendis impendit pauperibus. Adiuuabant etiam non minimè hanc in eo gratiam potètes & nobiles, qui sanctæ conuersationis eius, longè lateque salubriter suauiterque fragrantis, odore percepto, de remotis etiam regionibus, quanuis eum non vidissent, ob diuinam tamen reuerentiam beneficia multa mittebant. Procul non à mensa tantum eius, sed à totis etiam atrijs histiones, tãquam vasa perditionis & organa falsitatis: procul militares cliètes, tanquam rapinarum & cædium & totius instrumenta crudelitatis: procul etiam equites, nisi rari, & ipsi raro, respectuque quàm maximè * specialis vtilitatis. Non enim æquum putabat, ecclesiarum bona, quæ patrimonia sunt æstimanda pauperum, in aliorum expendi, præsertim malorum, vñibus hominum: immò magis semetipsum, tanquam ex pauperibus vnum, grauitè accusabat, quòd sibi ac socijs de rebus sibi commissis competentè sumeret copiam, ac non potiùs sustineret cum pauperibus & ipse pauper inopiam. Eleemofynam igitur, vt diximus, libenter faciebat, sedulè suadebat, pro satisfactione etiam poenitentibus iniungebat. Hæc nanque tria præcipuè culpæ suas emendare cupientibus scèctanda præcipiebat, orationem, ieiunium & eleemofynam, non humanam in hoc temeritatem, sed euangelicam sequens auctoritatem. Dicit enim Dominus, pessimũ demoniorum genus eijci non posse, nisi in oratione & ieiunio. Alibi quoque pharisæis loquens: Date, inquit, eleemofynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

Verum si scribere velimus, quanta moderatione hæc ipsa pro personis, viribus, affectibus & facultatibus dispensare solitus erat, quamque sapienter & sobriè res suas in suorum & suos spirituales & corporales vñs, nec non & pauperum solatia distribuerit, erit quidem non solum sanctitatis eius, sed & solertiæ documentum euidentissimum: sed lectoris debemus vitare fastidium. Illud sanè quo pacto præterire possumus, quin vel breuiter attingamus, quòd cum frequentissimè suorum & alienorum causas mudanas & ecclesiasticas audiret, ventilaret, terminaret, cumque in subditis sibi clericis per tam prolixum vitæ spatium toties consecrationes, degradationes, reconciliationes pro personarum & ecclesiarum competentibus causis & necessitatibus celebraret, manus suas tamen ab omni, secundum propheticum præconium, excussit munere? Eo iudice, nulli vnquam personæ dignitas, nulli pecuniæ profuit quantitas. Nullum paupertas, nullum quantacũque officiorum siue natalium reum fecit extremitas. Non mitiorem amicus, non duriolem expertus est inimicus. Non de argentatâ conuictis vel confidentibus imposuit poenitentiam, non lucrosam in placitis defendit ediditve sententiã. Non considerabat personam pauperis, non honorabat vultum potentis. Quòd beati viri eo præclarius illustrat meritum, quo rarius vel in præsentibus, vel in præteritis habet exemplum. Quanta nobis hoc loco, si laudare comparatione malorum bona velimus, offertur materia in præsentium temporum scèces inuoluendi, in quibus cum dedecore atque euerfione

euerfione honeftatis & æquitatis, pecunia templa penetrat, altaria maculat, facerdotia venundat, innocentiam exterminat, omnia diuina profanaque contaminat? Excitant nunc munera oculos fapientum, & subuertunt verba iuftorum. Omnes diligunt munera, fequuntur retributiones. A minimo vſque ad maximum omnes auaritia ſtudet, à propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum. Non deficit de plateis noſtris vſura & dolus. Poſtremò in capite omnium auaritia, & pecuniæ obediunt omnia. Sed hæc hæc hactenus. Non enim iſta ſuſcepimus. Ad Dei igitur hominem verba vertamus, qui temporalium negociorum litigioſas cauſas æternorum amore non amare, ſed tolerare, magiſtra pietate, didicerat. Dicebat enim omni febre moleſtiora ſibi placita, modis que omnibus his abrenunciaturum, ſi non in hoc Deum ſe ſciret offenſurum. Intererat autem illis tantummodo pacis obtentu, maximè pauperum atque eccleſiarum. His etenim nouerat grauius morus nocere * guerrarum. Vbi verò inexorabilia in aliquibus odia & inexpiabiles repererat iras, tunc demum fortiffimè de Dei filius auxilio, totuſque in charitatis atque humilitatis ſolutus affectum, iſtantiffimè ac deuotiffimè, offenſis, pro his, qui offenderant, ſupplicabat. O quoties ſalutis humanæ quaſi cæcatus deſiderio, in cœnoſa ſe pro talibus cauſis loca proiecit? quoties ad pedes contemptibilium etiam perſonarum diu poſtratus iacuit? Nec facile, immò penè nuſquam fruſtrabatur optatis. Nam etſi qui negaſſent, non ſolum gratis, ſed & cum ſatiſfactione poenitentes, offerebant poſtea non roganti, quod negauerant ſupplicanti. Tantam quippe omne genus hominum ei reuerentiam deferebat, vt Deum grauiter offendiſſe ſe crederet, quiſquis ei poſtulata negaſſet.

Fuit etiam prædicator egregius: erat quippe non mediocriter literatus. Sed & ingenio & memoria benè præditus erat, in quantum moleſtia capitis nõ obtundebat. Nam & literas ſuas ipſe dictabat, eas præfertim, quarum ei cura propenſior erat. Ideo autem prædicans facilius ſuadebat, quia quod verbis dicebat, operibus oſtendebat. Vt enim commiſſam efficacius inſtrueret plebem, faciendo præueniebat ſermonem. Sicut & de Domino ſcriptum eſt, Quia cœpit Ieſus facere & docere. Inſtruebatur igitur ad confeſſionem, excitabat ad poenitentiam, promptam ad ignoſcendū diuinam monſtrando clementiã. Nec quærebat in quo à literatis quaſi ſapiens laudaretur, ſed quod ab auditoribus & melius intelligeretur, & vtilius retineretur. Denique in tantum auditores eius interdum prædicatione eius mouebantur, vt capitalia etiam aliqui crimina, Deum magis verentes, quàm homines, publicè faterentur. Quod ſequens declarabit exemplum. Apud * Vinnaicum caſtrum populo multo, ad dedicationem eccleſiæ congregato, verbum fecit, quo in multas lachrymas audientium corda reſoluit. Ibi mulieres dua, quæ ſicut apparuit, eius verba profundius aure cordis imberant, audientibus pluribus ſcemeram. lera confeſſa ſunt, quæ commiſerant. Et poſterior quidem quid dixerit, non ſatis habemus compertum: prior autem ſuum ſe prodidit occidiſſe maritum. Cumque vir Deinecis exquiret modum, retulit in eſcam illi ſe dediſſe venenum. Poſt quæ iuſſit præſentes abſcedere, vt ei cæteri, quod volebant, liberiùs poſſent oſtendere. Tanta verò ad conſtitendum fuit reliquæ plebis iſtantia, vt ne dimidiam quidem partem eius, in tali opere valdè licet deuota, auſcultare quiuerit tolerantia. Hoc à viro ætate & ſanctitate reuerendo Vuilhelmo, ſancti Theofredi nunc abbate, tunc monacho, nos audiuiſſimus, qui beati viri per annos pluſquam viginti comes extitit indiuiduus.

Sed quando nos omnia bona eius vel breuiter tangendo memoriæ mandare poterimus? Congeſſerat nanque in illum vnum diuina gratia virtutum ornamenta plurima, quæ diſpertita per ſingulos, plurimos illuſtres ſufficiēter facere poſſent atque conſpicuos. Si enim laudatur caſtitas, quis illo mūdior? Si ſermonis veritas, quis in loquendo cautior? Si Dei charitas, quis feruentior? Si proximi, quis benignior? Si humilitas, quis deiectionior? Si eleemoſyna, quis largior? Si oratio, quis deuotior? Si lachrymarum gratia, in quo effuſior? Si contemplatio, in quo ſublimior? Si tolerantia, quis in tribulatione fortior? Si iuſtitia, quis diſtrictior? Si prudentia, quis circunſpectior? Si temperantia, quis moderatior? Verum cum talis eſſet ac tantus, ipſe tamen, iuxta illud Euangelij, Cum feceritis omnia, dicite, Serui inuſiles ſumus: ſe infructuoſum, ſe ſemper accuſare non ceſſabat inuſilem, qui epiſcopi locum occuparet, epiſcopi honorificentiam ſuſciperet, epiſcopalia bona conſumeret, epiſcopi verò nec merita, nec fruſtus haberet. Et certè præſto erant, quæ poſſent menti eius non modò ſolamen afferre, ſed & in ſuperbiam, niſi tam ſolida eſſet, extollere. Vt enim taceamus, quæ clero pariter & plebi per

Monasteria
eius opera
construeta.

Phil. 3.

Pfal. 38.

Petit obni-
re absolui
ab episcopi
functione.

Schisma Pe-
tri Leonis.

Tentatio
blasphemiae
prorsus so-
pita.

Nota hic
sanè res stu-
pendas.

cum bona prouenerant, eremus Carthusia, Calefensis Abbacia, Excubiarum eremus, Regularium canonicorum apud Miserenum & apud sanctum Georgium domus, ipso admittente coeperant, ipso spiritualiter & corporaliter fouente profecerant. Sed ipse imperfectionem suam, qua nec Apostolus carebat, dicens: Non quod iam acceperim aut perfectus sim, tantummodo cogitans, & cum Psalmista dicente: Ut sciam, quid desit mihi: non quid sibi virtutis adesset, sed quid deesset, subtili admodum discussione considerans, episcopalem sarcinam modis omnibus exuere desiderabat. Qua sententia vel desiderio, sicut in principio diximus, ab initio suae promotionis ad mortem usque non caruit. Hac igitur voluntate in dies augmenta sumente, Romam legatos & literas in hoc ipsum ad veneranda memoriae Papam misit Honorium. Sed cum legati postulata non impetrassent, immo magis literas ad eum consolatorias & ad perseverandum exhortatorias accepissent, ipsemet quantum morbis ac senectute grauatus, spe tamen in posterum quiescendi roboratus, eundem Romanum Pontificem adire curauit, rogans suppliciter & obtestans dari senectuti suae licentiam quiescendi, & ecclesiae Gratianopolitanae meliorem in suum locum pastorem substituendi. Sed nec ipse quantum multas, ut putabat, iustas & animi & corporis allegaret occasiones, impetrare valuit, ut sibi tantum & Deo vacare permitteretur. Creditum est enim, quod sola autoritate & sanctae conuersationis exemplo plus posset plebi prodesse subiecte debilis & aegrotus, quam quiuis alius, robustus licet & sanus. Concessis itaque ceteris, quae petebat, honoratusque a summo pontifice & consolatus, ut potuit, ad propria remeauit, dimittendi tamen episcopatum olim conceptum non deposuit desiderium.

Defunctio autem Honorio, cum per tyrannicam & schismaticam rabiem non suis meritis, sed cognatorum & fratrum fultus praesidijs, Petrus Leonis aduersus vestram innocentiam, quae beatae memoriae Honorio successerat, emerisset, atque hoc vir Dei certissime comperisset, morbis licet, ut diximus, & aetate consumptus, zelo tamen domus Dei, cuius diligebat decorum, perrexit Aniciam, ut eundem cum alijs episcopis excommunicaret schismaticum. Quae professio excommunicatio propter auctoritatem tanti viri contulit multum & profectum catholicis, & detrimentum schismaticis. Et certe tam idem Petrus, quam pater eius, sancto viro multas olim venerationes & obsequia praestiterat. Sed beatus homo in tali negotio, id est, ubi periclitabatur iustitia, nec amicitia flectebatur, nec potentia terrebatur. Nam & ante aliquot annos, cum Henricus Imperator Papam Paschalem cum clericis & parte ciuium in ecclesia beati Petri nefanda prodicione cepisset, & eorum, qui secum erant capti, pietate victum, ad illicita pacta coegisset, ipse praesens cunctis, ut apud Viennam excommunicaretur, effecit. Quae excommunicatione, Ecclesiae suae Domino suo roborante sententiam, tyranni illius in contrarium est mutata prosperitas, & imperiali dignitate priuata posteritas. Declinante igitur persecutione praefati schismatici serenitate vestra, & Gallias ingressa, occurrit ei Valentianus beatus Hugo, cum lacrymis rogans & obsecrans, quod & pridem ab antecessore vestro petierat, ut scilicet cunctis sarcinis & honoribus ecclesiasticis absolueretur, & utilior in ecclesia Gratianopolitana pastor eligeretur. Sed nec tunc quidem impetrare potuit, quod tam efficaciter humiliterque petiuit.

Ab hoc tempore coepit in dies magis magisque deficere, & morti, crebrescentibus molestijs, propinquare. E duobus namque satanae angelis, quos ei ad colaphizandum, ne extolleretur, datos supra retulimus, tentatione videlicet atque infirmitate, alter, id est, tentatio, ita extinctus est, ut nec vestigium eius vllum relinqueretur: Alter vero, hoc est, infirmitas, excrescere quotidianis non cessauit augmentis, donec illo obeunte, ipse quoque pariter finiretur. Sed cum & antea semper verbis & operibus in eius beata anima Deum habitare claruerit, tum, praecipue in hac infirmitatis afflictione postrema, quis vel quanti foret meriti, & quam sincero Dominum veneretur affectu, & quam vera dilectione in tam diuturna vita sua iustitiam veritatemque defensasset, latere non potuit. Nam per eiusdem infirmitatis nimiam violentiam deleta vel perturbata penes tota memoria, in ea duntaxat parte, quae bonis malisque communis est, & bonis ad bonos, malis ad malos indifferenter usus, deseruit, localium & temporalium rerum continens formas: ea ergo memoriae parte oblitterata siue confusa, pars illa, quae veritatis & iustitiae totiusque diuini cultus impressa lineis, in hominibus sanctis & angelis pietatis tantum congruit actibus, non solum aequae, ut prius, verum etiam constantior interdum feruentiorque innotuit: adeo ut litanis & psalmis peccatorisque confusionibus, diebus ac

ac noctibus diuinæ clementiæ aures interpellando, religiosi, qui sibi seruebant, onerosus plerunquē fieret fratribus.

Aderant nanque ad seruiendum ei tam ex socijs proprijs, quàm ex nostra & Calefienfi, necnon & Excubienfi domibus octo vel nouem, & interdum etiam decem, partim literati, partim sine literis, omnes religiosi fratres, nec vlla prorsus persona secularis ad ipsius admittatur obsequium. Hi verò die noctuque corporalibus ac spiritualibus necessitatibus eius deuotissimè seruebant. Erga quos, seruitores videlicet suos, quantum in humilitate, quam inter ceteras virtutes præcipuè sectatum supra retulimus, profecerat, quamque profundè puri cordis sacris eam impresserat recessibus, manifestis ostendit indicijs. Nam si quid opus habebat, non à quoquam eorum iubendo tanquam dominus, sed rogando, nec humanam, sed diuinam potius remunerationem imprecando suppliciter exposcebat. Verbi gratia: Exhibe vel fac mihi hoc aut illud propter Deum, vt Deus hoc tibi retribuatur in futuro. Mirabantur autem & vehementer stupebant, quòd qui subiectos omnes, & propriam præsertim familiam tanta auctoritate tantaque seueritate regere consuevit, in ægritudine quandò solent alij, morbi stipulante molestia, ad irarum & indignationum motus esse procliuios, tantam mansuetudinem, tantam induerat humilitatem. Nam etiam si quis vel modicè reprehendisset eum, vel aliquam molestiam in eius famulatu se pertulisse dixisset, protinus pugnis grauitè pectus verberans, se reum clamabat, virgarum disciplinam imponi sibi deuotissimè flagitabat. Quod quia cuncti propter multam circa eum reuerentiam recusabant, flebat vbertim, confessionemque illam, qua mysteria celebraturus vti fuerat solitus, innumerabiliter repetebat, psalmos quoque & diuinarum scripturarum sententias, litanias etiam & orationes Ecclesiasticas die noctuque incredibili instantia frequentabat, ita vt nocte vna, sicut nobis veraci narratione relatum est, Dominicas orationes trecentas expleuerit. Cumque à seruientibus sibi corriperetur, quòd hæc agendo non solum suo fatigationem corpori, sed etiam augmenta præberet infirmitati: respondebat ille, non solum non hinc suis incrementa miserijs, sed insuper magna prouenire remedia.

Ita quippe his assueuerat studijs, & ita dulcedinè Diuinæ laudis & obsecrationis mellitus imbiberat, vt cum cetera penè omnia per passionem, vt prædiximus, capitis & memoria diffugissent, hæc prorsus de sanctissima eius mente nulla vel phrenesis vel alterius vi morbi potuerint aboleri: Immo tanto hæc instantius & delectabilius reuoluebat, quanto cetera, obliuione quoque iuuante, rariùs incurfabant. Et cum plerunquē, hac ipsa obliuione cogente, vbi esset, vel cum quibus esset, nesciret: interrogatus tamen de his, quæ ad iustitiam religionemque pertinebant, sine cunctatione veracissimè sapientissimeque respondebat. Nam cum falsus rumor exisset, quòd comiti Amedeo, qui comitis Vmberti, patris videlicet sui secutus exemplum, non exiguum beato seni reuerentiam exhibebat, filius natus fuisset, quærentque qui assistebant ei, an eum vellet ipse baptizare: ilicò non sine aspersione respondens, Non, inquit, à quo quis baptizetur, curandū est, cum baptismus à quo cunq; datus, sit semper idem. Item discipulantibus inter se, qui aderant, quis successorem eius, eo ipso petente iam electum, in sacerdotem consecraret: similiter indignatus respondit, non eligendum intra Ecclesiam Catholicam ordinatorem, cum licet diuersis & à diuersis datum sacerdotium nō possit esse diuersum. Indignabatur autem in talibus faciliùs & vehementius, quia vel dubitare in his, blasphemiam deputabat.

Accurrentibus etiam ad visitandū eum clericis & laicis satis multum venerabiliter ac deuotè, pro personis & officijs monitus saluberrimos infundebat. Inter quos Guignonem Desiderij, vnum de maioribus post comitem, erga se præ multis deuotum, cum flexis genibus (ita quippe omnes faciebant) ante lectum eius benedictionem flagigaret, seuera increpatione corripuit, dicēs eum iniustas in subditos exactiones faciendo, animæ suæ perpetua tormenta lucrari. Ad quæ ille stupefactus, ait non hæc sibi ab illo, qui iam penè inter mortuos deputari poterat, sed à Deo potius, qui ei reuelaterat, dici, asserens grauissimam reuerà recenter terræ suæ multam imposuisse, necdumque accepisse, nec post hæc eius monita accepturum deinceps esse. Carnotinus etiam episcopus, dominus Gaufridus, seruo Dei ex quo notus, singulariter etiā charus, post visitationem, quam ei tanto gratiorem, quanto magis desideratam exhibuerat, ad vestri Valentiam, vbi tunc cratis, præsentiam reuersurus, cum quid ex sua vobis parte dici præciperet, quæreret: ait ille, vt pro se vestra benignitas Dei clementiam exoraret. Sed & hic

Reuerà eximia & admiranda humilitas.

300. Dominicas orationes vna nocte tam debilis recitabat.

Verum extra necessitatem non debet baptizare nisi sacerdos. Vide S. Thomam 3. par. q. 67.

cum quæreret, quid pro se vellet orari, Vt Deus, inquit, in me mundanum extinguat, & suum accendat amorem. Id ipsum religiosos fratres, qui sedulum sibi exhibebant obsequium, sæpissimè precabatur, reum se & indignum diuinis beneficijs non sine pectoris contusione contestans. Quadam autem vice quidam ex socijs, tantis eius fletibus atq; suspirijs motus, quasi consolaturus, Quid, inquit, pater tantum plangis, cum nec homicidium, nec periurium, nec aliud quid criminale commiseris? Protinus ille, Quid hoc, inquit, refert, cum sola cupiditas & vanitas, si diuina non asit clementia, perditioni possint humanæ sufficere? Quid prudentius aut compediōsius ab incolumi & integræ memoriæ potuit responderi? Omnia, quæ vel boni pijs studijs auersantur, vel mali perniciosiis nīsbis consēctantur, duobus verbis cupiditatis & vanitatis inclusit.

Cupiditas
& vanitas.

Dienſis etiam episcopus dominus Odolricus, vnus ex eius alumnis, & in ecclesia Gratianopolitana per omnes honores vsque ad Decanatum, qui post episcopatum maior ibidem est dignitas, ab ipso prouectus, viræ regularis habitum per reuerendas manus sanctissimi senis desiderans sumere, deuotus aduenit, ipso iam multa, morbis ingrauescentibus, debilitate grauato. Cuius aduentus causa, ministris indicantibus, vir beatus audita, tanto exultauit gaudio, tantaque protinus est repletus lætitia, vt oblitus infirmitatis, venienti occurrere gestiens, penè se de lectulo præcipitauerit. Accedente autem illo, osculatus est eum, & præ gaudio lachrymas fundens: Exuat, inquit, te Deus veterem hominem cum actibus suis, & induat te nouum, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis: memoria, vt iam dictum est, ad communia vltra fidem deficiente, ad diuina solito nonnunquam amplius exuberante. Nam & post multa sanctissima & saluberrima monita cum abiret, necdumque atria cuncta transisset, id etiam mandare curauit, vt de caligis pedules abscinderet, quatenus præter pedes totus iaceret vestitus. Dolebat enim nonnullos in religioso habitu, ad sanctitatis iniuriam, tibijs dormire nudatis. Post hæc, iuuantibus ministris, in planum descendit solum, prostratusq; in faciem, magnas Deo pro eo, quod factum fuerat, cum lachrymis gratias obtulit: his indicijs, quantum salutem desideraret humanam, penè iam defunctus ostendens.

Sanè admiran-
dum sunt hæc.

Non scit
ocioſos ser-
mones.

Ridere autem vel ocioſis vacare verbis, aut rumores inutiles recitare, seruitores suos nequaquam patienter habebat. Statim enim hoc ipsum seuera in crepatione frenabat, afferens tempora fletibus debita & pœnitentiæ occupanda lætitiis, nec cachinnis, nec nugacibus relationibus, nec ocioſis terenda sermonibus. Vnde, quæsumus, etiam etiamque considerent, qui mirari nisi insolita non nõrunt, vtrum vel in scripturis, vel in humanis relationibus tale quicquam nõsse potuerint, & vtrum non omninò impossibile & contra naturam, & idè incredibile etiam videatur, potuisse hominem corporalia & à puero consueta de memoria perdere, & diuina nõ potuisse, cum id potius natura vel consuetudinis exigat ratio, vt spiritualia & diuina, tanquam subtiliora & minus assueta, captuq; difficiliora, prius abscendant: illa verò, vt potè familiariora & humana infirmitati ad cogitandum faciliora, diutius maneant. Quòd si ea, quæ circa sanctos contingere solent, quo rariora, eo sunt etiam mirabiliora: quid eo mirabilis, cuius pro sui raritate, nec in scripturis vllum, nec in humanis rebus extat exemplum? Et sentiat quisque quod vult, nobis autem videtur, nec aliter peritiores, eos maxime, qui physicam nõrunt, sensuros existimamus, non minus singulare, minusve, immò fortè amplius fuisse mirabile, inter tot, tamque diurnas & acerbas cerebri passionis, Diuinam cognitionem atque inuocationem, & religiosam non perdidisse deuotionem, quam inter eculeos ardentisq; laminas & succensas craticulas insuperabili constantia Christianam non negasse fidem. Ibi enim quod infestat, exterius totum ingeritur: hinc ipsa rationis instrumenta, ipsaque diuinorum & humanorum sensuum memoria quasi cellarium intrinsecus impugnantur, & qui eis præſidet animus, nõ aliunde nec alibi, quam ex eis & in eis, quibus iuuari debuerat, dignioribus scilicet & sublimioribus, sibi que pro sui subtilitate coniunctioribus sui corporis partibus attentatur. Horum alterum in reuerendis martyribus, alterum miramur in beato Hugone. Veruntamen hoc illi nec nouum, nec recens fuerat. In sua nanq; mentis excessibus, quos utique crebros & sublimes habebat, religioſis non solum careris, sed & semet sub se, supernam dulcedinem delectabiliter gustare solitus fuerat. Vnde etiam ad id recurrebat afflictus, quod incolumi fuerat dulcius. Appareret igitur, beatum Hugonem, sicut & sanctum Iob, idè tantis tribulationum procellis exagitarum, tantisq; dolorum fornacibus instar auri decoctum, vt & ad societatem sanctorum purior & clarior hinc exiret, & quòd non superficietenus, sed ex totis medullis Deum

Crebros pa-
titur mētis
excessus.

Deum dilexerat, mundus agnosceret, dum ab eius inuocatione, nec doloris nec phrenelis vis eum vlla compesceret. Quid plura? In his vsque ad vltimum perseverauit spiritum, erga suam Carthusiam, eiusque Priorem indignum, quod sine lachrymis non scribimus, specialem dilectionem, eorum in tantis afflictionibus memoria non carente, demonstrans.

Anno itaque ab incarnatione Domini millesimo centesimo tricesimo secundo, etatis porro suae ad minus octogesimo, mense quarto, consecrationis autem itidem ad minus quinquagesimo secundo, Calendis Aprilis, sexta ante Palmarum Dominicam feria, circa Gallicinium beatus Hugo, inter sui temporis episcopos operibus & fama singularis, pacata domo & cunctis referta bonis, commissa etiam ecclesia ac plebe tranquilla pace fruente, migravit ad Dominum, successorem substitutum iam sibi Carthusiensem, sicut diu multumque desiderauerat ante, relinquens. Seruatum est autem corpus eius in sepulchro vsque ad tertiam sequentis hebdomadae feriam serenis diebus & calidis, ita ut nemo desideraret aestatem, mirantibus plurimis, quod nec clementia aeris, nec circumstantis constipatae multitudinis aestu, nec cereorum calore tabesceret. Ad cuius venerandas exequias tres accurrunt episcopi, Diensis, Gratianopolitanus, Carnatinus, qui praecedenti die post secundam, quam ei in hac sua vltima debilitate visitationem exhibuerat, vix tandem recesserat, rogans ut si breui deficeret, post eum, quod & factum est, protinus mitteretur.

Felicissime migrat a corpore;

Deuotio populi erga sacrum corpus.

Statim vero, ut eius obitus fama percrebuit, accurrerunt non ex suo tantum episcopatu, sed ex remotis quoque regionibus innumerabiles populi, cereos ac diuersi generis oblationes afferentes. Omnis aetas, sexus, atque conditio deuotissime osculabantur pedes eius, intantum, ut sandalia ipsa tanquam tincta pellis, salua pariter & lachrymis obscurarentur. Nam & lactentes offerebantur paruuli, quod tam sancti corporis tactu aduersus omnia munirentur aduersa. Nonnulli etiam sandalia ipsa, ardentiori fide osculando, mordebant, aliquid inde ob sanctificationem secum ferre volentes. Annulli ac nummi & res aliae sancto applicabantur corpori, ut eo sepulto, pro reliquijs haberentur. Aderant ex nostris & Calesiensibus atque Excubiensibus plures conuersi, sanctissimae glebae cultodes assidui, monachorum quoque & clericorum cum ecclesiasticis apparatus greges quamplurimi. Tantus autem concursus vndique fuerat populi, & tam grata cunctis etiam defuncti praesentia, ut vix tandem eum permiserint sepeliri. Denique quinta defunctionis die, tertia, ut diximus, post palmas feria, de ceperunt turbas, promittentes quod ipsum extra ecclesiam efferrent, ut eum liberius & intuerentur, & tangerent. Hac itaque spe excurrentibus, & ita ecclesia beatae semper virginis Mariae, vbi sepeliendus erat, ex parte vacuata, obseratis protinus firmissime ianuis, sacri corporis venerandae reliquiae in preparato sarcophago cum multa reuerentia & ingenti lamentantium pariter & psallentium clamore ponuntur. Frequentia porro turbarum circa sepulchrum eius modo rarior, modo densior ob spem diuinae in se miserationis, propter ingentiam beati viri merita nunc vsque perseverat.

VITA S. VVALERICI ABBATIS, SCRIPTA FIDELITER A QVODAM EIUS PROPE AEQVALI, SED RUDI STYLO, ATQUE EA CAUSA MUTATO PER F. LAUR. SURINUM.

Valericus vir venerabilis, mediocri quidem fuit genere, sed fide & religione illustrissimus: quippe qui ab ipsa pene infantia a Domino praeventus sit in benedictionibus dulcedinis. Apud Aruernos habuit natale solum: porro adhuc puerulus aetate, sed mente grandaeuus, oues parentis sui ad pascua ducere solebat. Accidit interim, ut audiret a vicinis, nobilium pueros ad scholas literis instituendos adduci solere. Ibi tum ille magno incensus desiderio, tabellam sibi effecit, cum multa reuerentia a ludimagistro petijt in ea Alphabetum sibi exarari, & literarum significationem expromi. Quod ut haud difficulter obrinuit, ad suas patendas oues alacer regressus est. Interea res euenit memorabilis & admiranda. Cum enim gregem paternum curaret in agris, assidua meditatione, licet inuito parente, non alphabetum modo, sed etiam totum didicit Psalterium. Inde vero coepit sacras adire edes, & in-

1. Aprilis, quo die translatio eius celebratur.

Litteras discit admirabiliter;